

čim iščezne čar novosti. Partnerova „propisana“ pohvala ionako je po nešto umjetna, i deseta ili jedanaesta večer izlaska nije privlačna kao prva ili druga. Doduše, mogu se izmišljati sve nove i nove nagrade da se sačuva atraktivnost nekog načina ponašanja, ali pri tom se baš u osoba koje naginju hysteriji na žalost potiče jedna njihova bolesna osobina... koja se upravo želi iskorijeniti, i to njihova proračunatost. Pa će uskoro pacijent upitati: „što ću dobiti – ako se normalno ponašam?“ Tako nastaje cjenkanje za dobitak – mjesto da normalnost bude nešto po sebi razumljivo.

Mnogo puta iskušavali smo programe terapije ponašanja za djecu, i uvijek su ostavljali dojam neprirodnosti. Jedna je djevojčica za svaki dan u kojemu nije čušnula svoga malenog brata smjela staviti u kalendar lijepu naljepnicu. Naljepnicama se radovala, i čuškanje je naglo opadalo. Ali jao, jednog je dana već ujutro proigrata naljepnicu jer je brata „greškom“ jedanput čušnula. Tada ga je mogla cijeli dan čuškaniti jer je naljepnica ionako već propala, pa je u čuškanju nadoknadila sve čega se posljednjih tjedana odricala. Je li to bila „uspješna“ promjena ponašanja?

Jedan je dječak dobivao pola marke svakog dana kad je marljivo izradio svoje školske zadaće. Budući da je štedio za mali radio-aparat, trudio se oko svojih zadaća. Ali jednog dana došla je u posjet baka i poklonila unuku 30 maraka. Od toga je dana zanemario zadaće, jer je skupio dosta novaca za radio. Stoga se terapeutski program izmijenio: za uredno izradene zadaće smio je jedan sat slušati radio, a slušanja radija nije bilo ako zadaće nisu bile izradene. I opet je sa zadatcima bilo donekle dobro, dakako samo dotle dok ga je zanimao novi radio-aparat. Nakon nekog vremena više je volio čitati komične stripove nego li slušati radio, pa je zadaće ispunjavao nepotpuno i neuredno kao i prije pa je zatim – bez radio-muzike – legao na krevet i čitao svoje svećičke. Program je opet trebalo izmijeniti, ali je to i majci dosadilo. S pravom je rekla da se tim programima pokušalo potkupiti njezina svećička da ispunjava svoje male dužnosti – ali ipak on jednom mora shvatiti da svoju dužnost treba ispuniti i bez neposredne nagrade.

Jedan drugi dječak – koji je po programu terapije ponašanja smio ići na plivanje... ako cijelog tjedna ništa ne ukrade iz majčine novčanice – uzeo je jednog dana mirne duše novčanicu od sto maraka da kupi jeftinu kvarc-uru. Poslije je rekao da mu se kvarc-ura bitno više sviđa

od običajnog kupanja... pogotovo kad će na plivanje smjeti ići već slijedeće subote. Osim toga, stao je zahtijevati nagradu za svaki predloženi mu posao. Je li npr. trebao isprazniti kantu, prije je upitao što će za to dobiti. Je li trebao donijeti kruh ili mlijeko, rekao bi: „Što ću za to dobiti?“ Kako se vidi, program terapije ponašanja može doduše uvesti željenim učinkom, ali svuda ima granice – i to tamo gdje se može izroditi u subhumanu mehaniku koja izaziva jedino slijepe reakcije... zato da se ponašanjem manipulira, a ne stječu se odgovarajuće vrijednosne strukture.

Moglo se i za našu mladu majku koješta izmisliti da se na nju primijene nagrade i eventualne kazne... i tako njezino ponašanje učini polagano normalnim. No već činjenica da bi njezino proračunato biće na taj način zadobilo masovnu podršku... zato što bi jedino poradi u izgled stavljenih nagrada udesila svoje ponašanje – čuvala me od tog programa. Nije trebala poradi bilo koje banalne nagrade naučiti se odricanju, nego „poradi neke stvari ili nekog čovjeka“ – to jest, poradi nurnije vrijednosti.

Jedna vrijednost, koja je za nju očito postojala, bio je odnos prema mužu. On ju je primio zajedno s vanbračnim djetetom, podnosio je njezine histerične scene, bio je na njezinoj strani kad je njezino zlostavljanje djeteta javno osuđeno. On je od srca volio, i to ona zna. Sad treba svoju ljubav prema njemu povećati tako da njemu „za volju“ prinosi male žrtve, tj. čini razna odricanja. Počelo je nečim bezazlenim – što je njoj bilo dosta teško, štednjom. Često se događalo slijedeće: da joj je muž dao novac npr. za novu haljinu, „za volju“ prinosi male žrtve, tj. čini razna odricanja. Počelo je nečim bezazlenim – što je njoj bilo dosta teško, štednjom. Često se događalo slijedeće: da joj je muž dao novac npr. za novu haljinu, a pim sagom, odmah ga je kupila. Tako je došla kući bez haljine, a donijela je sag koji je bio sviban i nije odgovarao pokuštvu. Dakako da je došlo do bračne svade, i da je muž bio razočaran. Budući da je i sama bila nezadovoljna, jer je ostala bez nove haljine, završilo se sve neljepom histeričnom scenom – u kojoj su se lomili tanjuri, parale košulje i činile druge štete. Muž ju je pošije takvih scena obično odveo u krevet, a sam pobjegao na svoj posao – jer kod kuće nije mogao izdržati.

To se moralo izmijeniti, i stoga se morao izmijeniti njezin osnovni način promatranja. Nije smjela biti nošena voljom za posjedovanjem, nego mislju kako da obraduje svoga muža. O tom smo

ventilaciju"¹⁶ koja je nesvjestici prethodila, odmah mi je bio jasan proračunati stil „pada”. Stoga sam htjela scenu brzo skratiti i zatim nastaviti terapijski razgovor. Stavila sam joj na čelo sasvim moku krpu iz koje je curila ledena voda – što je možda izgledalo „neznodna pomoć”, ali je brzo djelovala: kad je hladna voda procurila u kosu i po ledima, odmah se probudila da krpu ukloni. Tvrdila, zamolila sam je da opet sjedne i rekne zašto je nesvjestica bila potrebna.

„Zbog mogeg A.”, reče tražeći sućut, „već davno nisam vidjela dijete...”

„To što ste sad učinili ne približuje Vas nimalo vašem djetetu, nego Vas radije od njega udaljuje, jer ste se ponašali kao i nekoč, tj. prepustili ste se nekontroliranoj provali svojih osjećaja. Meni ne možete u glavu baciti usijanu peglu, pa ste me htjeli bar preplašiti i staviti mi pred oči što sam Vam „skrivila”. To onda znači da je besmisleno sve što je A. morao pretrpjeti. Jedino ako se promijenile, ako spoznate na što Vas može zavesti vaš temperament pa postane te sasvim drukčiji čovjek, jedino tada nije sve to bilo uzaludno: ožljeda djeteta, vaš ponizujući proces i vaš mučni rad dovest će do nečeg dobrog. Da li ćete danas ili za deset dana posjetiti dijete, to je za nj svejedno, ali je i za A. ogromna razlika hoćete li se Vi promijeniti ili nećete, hoćete li zbog svoje krivnje postati zreliji ili ćete ne biti tovariti stalno nove krivnje. Sve što sada možete za A. učiniti jest to da sebe neumorno ispravljate te se ono strašno iz prošlosti nikada više ne ponovi... zato što ste postali druga osoba.” Govorila sam joj tako i slično, ali jednostavnijim riječima da me lakše shvati. I shvatila je: Ako ostane ista, ostat će i njoj krivnja, a djetetu samo besmislena patnja, a ako se izmijeni, svoju će krivnju popraviti na višoj razini, a djetetova će patnja retroaktivno zadobiti smisao.

Ta je misao za nju bila sasvim novi aspekt, stavljala je na nju maksimalni zahtjev, ali joj je otvarala mogućnost rehabilitacije. I probudila se do odluke da ubuduće sebe obrađuje, „iz ljubavi prema A.”, kako je to sama formulirala. „Iz ljubavi prema A.” – bio

¹⁶ Pod hiperventilacijom se razumije naglo, više puta ponovljeno, uzastopno udisanje i izdisanje – pri čemu dolazi do predaha što može uzročiti prolaznu nesvjesticu. Tehnika hiperventilacije često je u historika uvjetovana, tako da već kratko anomalno disanje postigne željeni učinak: tada se govori o sindromu hiperventilacije.

je terapijski argument za sva naša daljnja nastojanja. Ona je A. predala tudim ljudima, natrag ga uzela kući, krivo s njim postupala, ozlijedila ga, mučila – sada treba da je ljubav prema A. spasi. Nikakav ma kako teški program kazne ne bi ubuduće tako dijete zaštićivao kao zla savjest njegove majke; nijedan ma kakav izmisljeni program nagrada ne bi imao takvu pokretnu snagu kao žrtva što je majka dobrovoljno na sebe preuzima.

Ako se na susjedu srdi te bi najradije kojom vazom tresnula o zid, tada ona zastane u pokretu – iz ljubavi prema A. Ako na radnom mjestu nije u središtu pažnje, nego misli da joj šef pretpostavlja neku kolegicu, tada se ona odrekne dramatskog protesta i podmuklog klevetanja kolegice – opet iz ljubavi prema A. Ako zbog svoje tenzke periode šest dana izigrava bolest (kako je prije činila), tada se trgne i vrši svoje svagdašnje dužnosti – također iz ljubavi prema A. Do te smo točke sada stigli, i treba nam se svagdanje boriti, jer preobrazba napreduje beskraino polagano, ali svaki dan osjećamo i ustrajno pizanje naprijed.

To je dugotrajni proces dozrijevanja, što ga nosi mala riječca „iz ljubavi” – ali neka se ona ne potcjenjuje! Ako danas u Njemačkoj ima godišnje gotovo 80.000 rastava braka, onda bi se moglo reći da je taj izraz najdragocjeniji u svagdašnjoj jezičnoj upotrebi – jer se njome obitelji uopće drže na okupu. Iz ljubavi učiniti nešto prema jednome ili nekolicini ljudi grije i najhladnija srca i ublažuje i velike razlike. Vrlo često čujem u bračnom savjetovalištu prezimo da nema nikakva smisla ostati zajedno „samo iz ljubavi prema djeci”, ali tko tako kaže ne misli zaista na djecu, nego na sebe. Nije dakako idealno očuvati brak samo zbog j e d n o g a određenog (materijalnog ili idealnog) razloga, ali „iz ljubavi prema djeci” jest vrlo važan razlog. Jer roditelji nose odgovornost za dobro svoje djece, a rastava ništa ne doprinosi dobru djece, baš naprotiv, ona nikad ne prode bez zlih posljedica za njih. To je dakle prosuđivanje svoje odgovornosti na osnovi često lakotvornih i sebičnih motiva za željenu rastavu – i tko pri tom prosuđivanju polaze veću težinu na odgovornost, sigurno nije na krivom putu. Roditelji koji ostaju zajedno „samo iz ljubavi prema djeci”, trebali bi postaviti obezvrđujuću riječ „samo” pa bi opet imali osnovu za zajednički život – koja ne bi bila premala i preslabla.

Šteto moramo ocijeniti i sadašnje nastojanje naše mlade maj-